

SOOALADE TAASTAMINE LAVASSAARE JÄÄKSOODES

SOO-LOORKULL

TUPP-VILLPEA

MIS ON SOO?

Soo on maa-ala, kus on püsivalt kõrge vee-
taseme tõttu tekkinud hapnikuvaene kesk-
kond, ja seepärast ladestuvad seal osaliselt
lagunevad taimejäänused turbana. Turbakihi
paksus on soos üle 30 cm ja turba ladestu-
mine ei ole katkenud. Sellistele tingimustele
vastas enam kui sajand tagasi viiendik Eesti
pindalast, aga praegu ligikaudu vaid 7–8%.

MIS ON JÄÄKSOO?

Jääksoo on kuivenduse ja turbakaevandami-
se tõttu rikutud soo, mida on Eestis kokku
umbes 32 000 hektarit. Kohati on neil aladel
hakanud taimeistik juba taastuma, kuid mär-
kimisväärne osa jääksoodest on endiselt pal-
ja turbapinnaga ja taimkatteta.

MIKS ON VAJA MUUTA JÄÄKSOO UUESTI SOOKS?

- Jääksoos on väga suur tuleoht.
- Kõikuva veetaseme ja temperatuuri tõttu ei
saa taimed paljal turbapinnal hästi kasva-
da. Jääksood killustavad loodusalasid ja
vähendavad sooliikide elupaiku.
- Kuna veetase on kuivenduse tõttu sügaval,
kuivab ära palju paksem turbakiht ja see
hakkab lagunema. Seetõttu eritub õhku
süsihappegaasi, mille tagajärjel kliima
soojeneb.

SOOD (erinevalt jääksoost):

- puhastavad ja talletavad magevett
- leevendavad üleujutusi ja põuda
- talletavad taimejäänustesse seotud
süsiniku tuhandeteks aastateks turbasse,
leevendades sel moel kliimamuutusi
- on ainukesed sobivad elupaigad
paljudele lindudele (nt mudatilder,
rüüt) ja taimedele (nt huiulhein,
harilik jõhvikas, enamik turba-
samblaid)
- talletavad keskkonnatingi-
muste muutusi ja inimajalugu
näiteks muutustena turbas, aga
ka sooteede ja esemetena
- on ka paljude matkajate,
marjuliste ja linnakärast kurnatute
meelispaigad

*Lavassaare küla
vanasti ühtlasi laukea
sõ küla/ kolm talu olu/
aknastust ei tea keel/
rõõd meisa alle olla
kõin// kust inimesed ol-
la tuln/ katku eest tula
tardumalt!*
7P 70
And Lavassaare

TERE, HEA JALUTAJA!

Lavassaare asula ümbrus on looduslikult soine. Pärast
viimast jääaega katsid siinset maapinda tuhandeid
aastaid erinevad veekogud.

Jää raskuse alt vabanenud maapind kerkis tasahaaval
ja ühendus merega katkes. Seepärast hakkasid siinsed
suured ja madalad veekogud kinni kasvama ning neist
said ulatuslikud soosalad, millest ulatuvad läbi ainult ük-
sikud kõrgendikud.

Ühe sellise kõrgendiku serval sa parasjagu seisadki.
Maapind on siin kruusa- ja liivasegune. Lavassaare asu-
la paikneb ju kunagise liustikujõe deltal, mida on serva-
dest ümber kujundanud ka hilisemad veekogud.

Lavassaare nime on kirjalikes allikates mainitud juba
17. sajandil. Jõudsalt hakkas asula kasvama pärast
seda, kui 1919. aastal rajati siia turbakaevandus. Vana-
delt kaartidelt on näha, et turba kaevandamist alustati
asula lähedalt, esmalt labidate ja hiljem masinate abil.

See väike loodusrada kulgebki Lavassaare vanimate
turbavõtkuhtade ja asula vahel.

MIKS OLI VAJA TEHA TAASTAMISTÖID?

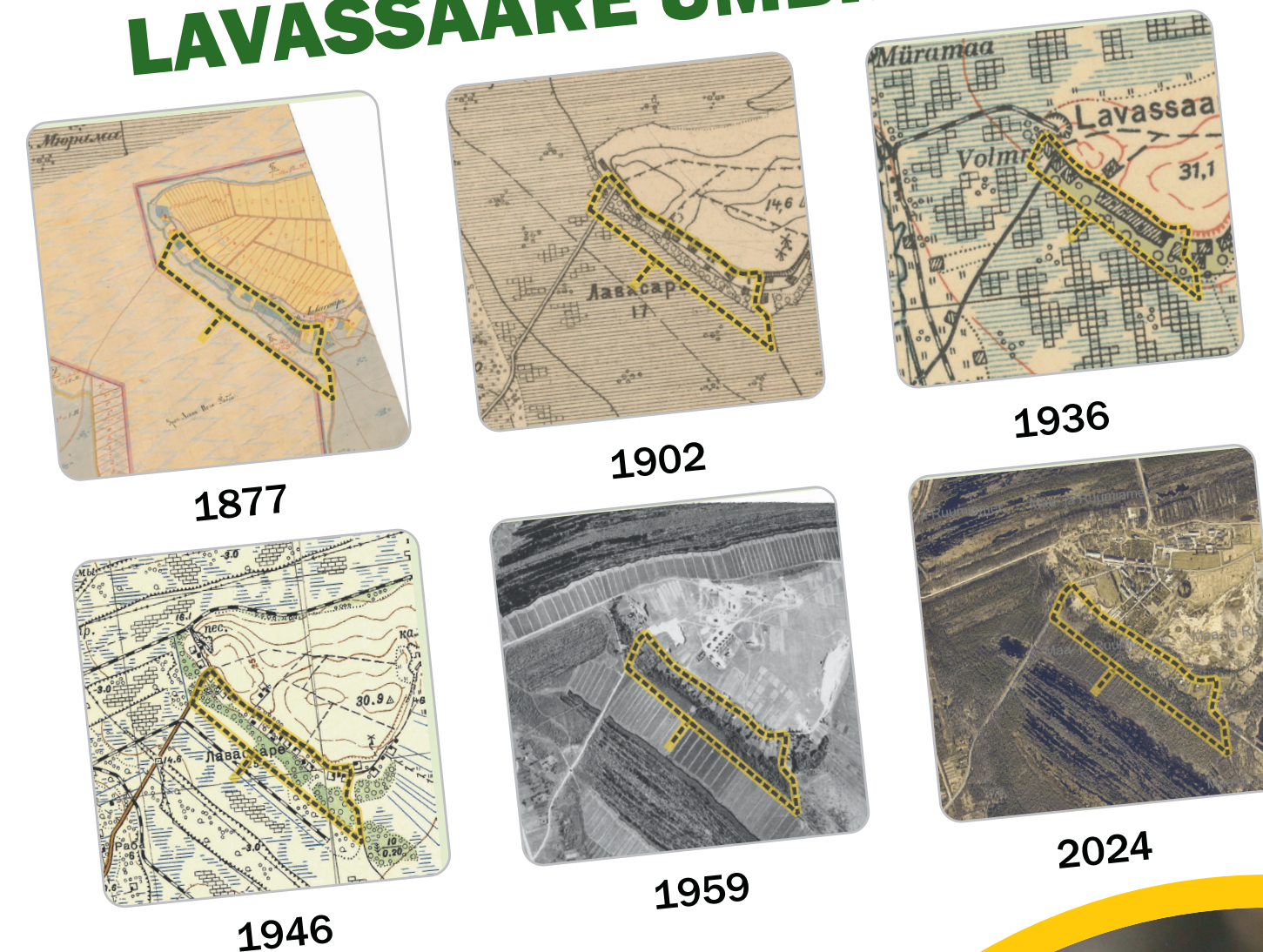
Turbakaevamise tõttu on Lavassaaret ümbritsevaid ala-
sid palju kuivendatud ja sellest ajast pärinevad toimivad
kuivenduskraavid. Pärast seda, kui osal kaevandusala-
del olid turbavarud 20. sajandi jooksul ära kasutatud,
jäid järele jääksood.

Mõnelt siinselt jääksoolt ei ole hiljem vesi seepärast ära
voolanud, et seal on hakanud elama koprad. Et nende
pesa asub osaliselt vee all, ehitavad nad kraavidesse
või ojaesse tamme, mis tõstavad veetaset. Nii on
siin-seal muutunud maapind niiskemaks. Osa jääksoo
aladest on kattunud uuesti taimedega, mille seas on
lausa puidki.

Siiski ei olnud suurem osa kunagistest turbakaevanduse
aladest madala veetaseme tõttu taimedega kattunud.
Samuti säilis suur tuleoht ja jätkus turba lagunemine.

Et kiirendada Lavassaaret ümbritsevate jääksoode
taastumist märgaladena, võeti aastatel 2024–2026
ette hulk töid.

MAASTIKUMUUTUSED LAVASSAARE ÜMBRUSES

KUIDAS TAASTAMISTÖID TEHTI?

Lavassaare asulale lähe-
mates jääksoodes (kaardil
ala 1) lõpetati turba kae-
vandamine enne 1990.
aastate algust. Soosalade
taastumise soodustami-
seks ehitati nüüd kuiven-
duskraavidesse ligikaudu
170 paisu. Need aitavad
hoida märgaladele omast
ühtlast ja kõrgemat veetaset.

Väikesel osal kunagisest kaevandus-
alast lõikati laiali turbavallide jäänukid. Nii
saab sinna tänu veetaseme tõusule tekkida
aastate jooksul ulatuslikum lage ja veest
läbi imbunud taimevaip ehk öötsik. Selline
maastik meeldib paljudele soolindudele.

Lavassaarest põhja pool asuvates jääksoo-
des (kaardil ala 2) lõpetati osal kaevandus-
alast turba kaevandamine pärast 1990.
aastate algust. Möödunud aja jooksul ei ole
nendele suurtele aladele väga palju taimi
kasvanud.

Olukorra parandamiseks jaotati seal
taastamisala turbavallide abil eri kõr-
gustel asuvateks väiksemateks taasta-
misväljakuteks. Igal taastamisväljakul
tõsteti veetaset 38 ülevoolupaisu abil
nõnda, et sinna kujuneksid madalad
veekogud või et vesi oleks võimalikult
maapinna lähedal.

Väljakute kõrval suleti kuivenduskraa-
vid 63 turbast paisuga ja osa neist
kraavidest taastäideti turbaga. Endiste
turbakaevandamise väljakute serva-
des tasandati järske nõlvu.

Kõrgematele aladele istutati sang-
leppi. Maapinnale laotati niitu-
delt kogutud heina, et tuua
alale taimeseemneid ja
toetada taimede kasvu
turbapinnal.

Täiendavalt katsetati
turbapinna väetamist
puutuhaga. Sel moel
taimestamist nimeta-
takse bioloogiliseks
taastamiseks.

KUIDAS MÄRGATA, ET JÄÄKSOOST SAAB UUESTI SOO?

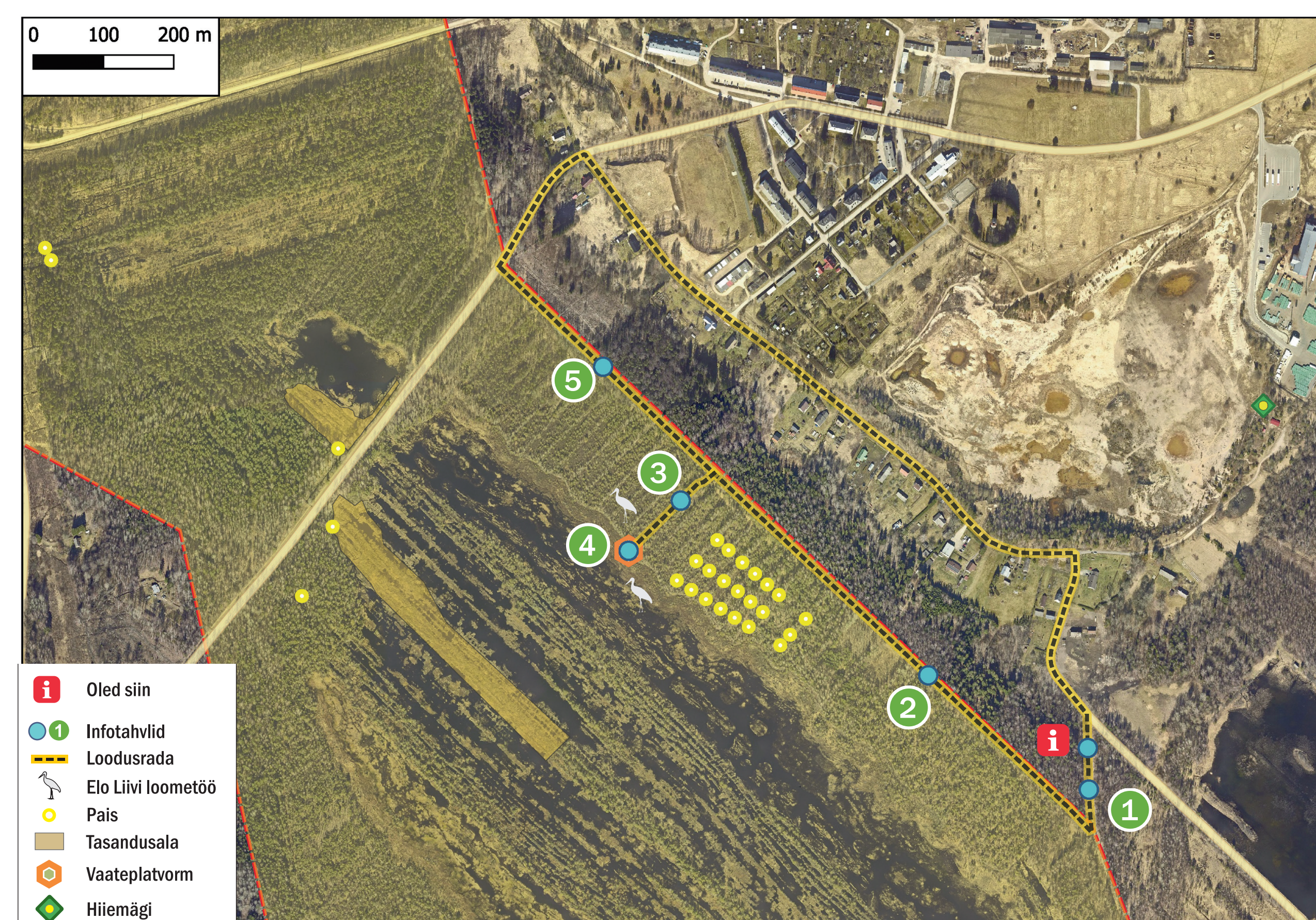
Pärast taastamistööd püsib veetase maapinnas ühtlasem,
mis soodustab sootaimede kasvu: paljas turbapind kattub
5–10 aasta jooksul taimedega. Madalamatele aladele kas-
vavad järk-järgult sootaimed ning kohati tekivad madalad
veesilmad.

Esimeste taimedena asustavad taastuvat jääksood näiteks
harilik pilliroog, ahtalehine hundinui, tupp-villpea ja tarnad.
Siin-seal saavad tasapisi kasvama hakata soo kõige täht-
samad taimed: turbasamblad. Marjadest sobivad sellised
alad kõige paremini esmalt harilikule jõhvikale. Taimevai-
ba all hakkab aeglaselt uuesti tüseneda turbakiht.

Märjem maapind ja muutused taimestikis meeli-
tavad ligi näiteks kahepaikseid ja linde. On suur
lootus, et järgnevate aastatega muutuvad üha
paremaks näiteks sookurgede, laululuikede,
hallpösk-püttide, roo-loorkullide, liivatüllide
ja punasel-õgijate pesitsusvõimalused. Kõik
need linnuliigid on looduskaitse all.

Siinsel väikesel loodusrajal saad ise otsida soo
taastumise jälgi ja vaadata vaateplatvormil, kas
sookured liiguvad öötsikul. Jaga loodusrajal saadud tea-
vet nutiseadme abil teadlastega, vastates ruutkoodi kaudu
mõnele küsimusele või jagades fotosid.

LOODUSRADA

TAASTAMISALAD LAVASSAARE ÜMBRUSES

ALGATUSEST

Jääksoode taastamise töid tehakse Lavassaare
soodes projekti „WaterLANDS“ toel
(„Water-based solutions for carbon storage,
people and wilderness“, nr 101036484).

Projekti siht on taastada Lavassaare ja Saia-
soo jääksoos ning Kikepera kuivendatud metsades
ligi 4500 hektarit märgi elupaiku.

Projekt vilakse ellu aastatel 2021–2027.

Projekti rahastab Euroopa Liidu teadusuuringute ja
innovatsiooni programm „Horisont 2020“.
AS Tootsi Turvas katab oma osaluse projekts
30 protsendi ulatuses enda eelarvest.

Projekti partnerid Eestis on Eestimaa Looduse Fond,
Tartu Ülikool, Riigimetsa Majandamise Keskus ja
AS Tootsi Turvas.

Taastamistööd tegid Lavassaare soodes
Hanso MK, Terrason OÜ ja Praktov OÜ.

Koostööpartnerid Lavassaares on Keskkonnaamet,
Kliimaministeerium, Maa- ja Ruumiamet, Pärnu linn,
Audru osavald ning Lavassaare külaselts.

Lavassaare taastamiskava leiad Eestimaa Looduse
Fondi kodulehelt aadressil
www.elfond.ee/waterlands.

For information in English,
please visit
waterlands.eu.

KONTAKT
Raja haldaja
Pärnu Linnavalitsus, Audru osavald
linnavalitsus@pamu.ee
tel 444 8171

Riigimaa haldaja
Riigimetsa Majandamise Keskus
rmk@rmk.ee
tel 676 7500

Tekst: Piret Pungas-Kohv
Toimetajad: projekti „WaterLANDS“ meeskond
Keelitoimetaja: Kristel Ress
Fotod: Ants Animägi, Eerik Heldna, Edgar Karofeld, Mati Kask,
Marko Kohv, Piret Pungas-Kohv
Kujundus: Triinu Sarv
Aluskartid: Maa- ja Ruumiameti geoportaal, Rahvusarhiiv
Lavassaare nime selgitus: Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteek
veebis, 47. sedit (748301).

